

Ministerie van LNV, t.a.v. mevrouw A. Burger,
Ministerie van VWS, t.a.v. de heer P.H. Huyts

Onderwerp

Advies ruimingsbeleid en dodingsmethoden van Q-koorts besmette geiten.

Geachte mevrouw Burger, geachte heer Huyts,

Datum

15 december 2009

Ons kenmerk

843/2009/ LCI/ JvS/TO

Blad

1/5

Behandeld door

T. Oomen

Landelijke Coördinatie

Infectieziektebestrijding

Tel (030) 274 7000

Fax (030) 274 4455

ton.oomen@rivm.nl

Op vrijdagmiddag 11 december ontving ik uw verzoek om advies ten aanzien van de verschillende opties voor dodingsmethoden van drachtige melkgeiten of melkschapen van besmette bedrijven. In het overleg van maandagmorgen 14 december zijn daarnaast nog vier vragen voor de deskundigen geformuleerd. Twee vragen zijn in de brief van het CVI (de heer Bianchi) aan de CVO (mevrouw Brüsckhe) uitvoerig aan de orde gekomen. De andere door ons geconsulteerde deskundigen onderschrijven de adviezen van het CVI. Het CVI-advies is als bijlage toegevoegd.

De andere vragen heb ik aan een aantal veterinaire deskundigen en een arbodeskundige voorgelegd (zie bijlage). De deskundigen benadrukken dat de adviezen ten aanzien van de dodingsmethoden gericht zijn op het beperkt houden van de verspreiding van *C. burnetii* uit besmette dieren door het minimaliseren van het aantal handelingen met de dieren en het limiteren van de locaties waar de dieren verblijven. Het is van belang om het risico voor werknemers zo klein mogelijk te houden.

Ik geef u puntsgewijs een onderbouwing en antwoord op uw vragen.

Vraag 1.

Betreft niet-gevaccineerde bedrijven die positief testen in tankmelkonderzoek.

Is er effect te verwachten van het vaccineren van drachtige dieren?

Overweging

Hierover zijn geen betrouwbare gegevens voorhanden. Een deel van de dieren zal reeds besmet zijn, ook wanneer de test (nog) niet positief is. In dergelijke gevallen levert vaccineren geen reductie van verspreiding van *Coxiella burnetii* op. Een aantal dieren zal nog niet besmet zijn. Er is twijfel over het effect van vaccineren van drachtige dieren, maar het ontbreekt aan goede gegevens bij geiten.

Advies

De deskundigen zijn van mening dat het vaccineren van drachtige dieren niet leidt tot het gewenste effect op de uitscheiding van *C. burnetii*. Zie verder de toelichting en onderbouwing van het CVI.

Datum

15 december 2009

Ons kenmerk

843/2009/ LCI/ JvS/TO

Blad

2/5

Vraag 2.

Betreft gevaccineerde bedrijven die positief testen in tankmelkonderzoek

Is het mogelijk om onderscheid te maken tussen hoog en laag besmette bedrijven?

Overweging

Zoals in het advies van 10 december aangegeven is een onderscheid in hoge of lage besmetting arbitrair, en zoals in het advies van het CVI aangegeven, daarmee ook juridisch aanvechtbaar. Bij nadere beschouwing door de veterinaire deskundigen blijkt dat op basis van de laboratoriumbepaling in de tankmelk het niet mogelijk is om een betrouwbaar onderscheid te maken tussen hoog of laag besmet. De nu beschikbare test om besmetting van individuele geiten vast te stellen heeft als éénmalige test te weinig voorspellende waarde of het dier de bacterie zal gaan uitscheiden of niet. Er is geen grens aan te geven die voldoende zekerheid biedt.

Advies

De veterinaire deskundigen achten het niet mogelijk een effectief onderscheid te maken in hoog of laag besmette bedrijven. Eénmalige individuele tests op besmetting bieden onvoldoende mogelijkheden om uitscheiding in de nabije toekomst uit te sluiten. Zie verder de toelichting en onderbouwing van het CVI.

Vraag 3.

Betreft gevaccineerde bedrijven, die positief testen in het tankmelkonderzoek.

Heeft het een nuttig effect om niet-drachtige dieren te testen en onderscheid te maken tussen besmette en niet-besmette dieren (en vervolgens de besmette dieren te ruimen)?

Overweging

Niet drachtige geïnfecteerde dieren scheiden de Q-koortsbacterie uit in lage hoeveelheden. De deskundigen verwachten daarvan weinig gevaar voor de volksgezondheid. Daarbij moet worden aangetekend dat de bacterie in de omgeving van het bedrijf zal zijn verspreid, hetgeen ook bij maximale interventie in 2010 nog steeds kan leiden tot nieuwe ziektegevallen bij mensen.

Advies

Het ruimen van niet-drachtige besmette dieren heeft geen toegevoegde waarde voor de volksgezondheid. Een selectief ruimingbeleid van positieve dieren kan helpen om het betreffende bedrijf sneller naar de negatiefstatus te leiden.

Vraag 4.

Betreft niet-gevaccineerde bedrijven die negatief testen in het tankmelkonderzoek.

Is het huidige beleid voldoende om volksgezondheidsproblemen het komende seizoen te beperken?

Overweging

Er zullen het komende seizoen een aantal bedrijven positief worden die nu nog negatief testen in het tankmelkonderzoek. Op basis van wat er bekend is uit de historie zou dit aantal in het komende lammerseizoen op kunnen lopen tot enige tientallen extra positieve bedrijven. Dit zijn bij uitstek de bedrijven waar in de directe omgeving volksgezondheidsproblemen kunnen ontstaan, omdat op niet-gevaccineerde bedrijven de (nieuwe) infectie kan leiden tot een abortusstorm.

Datum

15 december 2009

Ons kenmerk

843/2009/ LCI/ JvS/TO

Blad

3/5

Advies

Zoals in het advies van 4 december al aangegeven, is het van belang om deze bedrijven snel op te sporen. De deskundigen adviseren daarom om de testfrequentie hoger te maken. Logistiek is het mogelijk om alle (negatieve) bedrijven tweewekelijks aan tankmelkonderzoek te onderwerpen. Tankmelkonderzoek heeft, ook bij een hogere frequentie dan tweemaandelijks, beperkingen. Een bedrijf kan met abortussen geconfronteerd worden voordat de tankmelk positief wordt. Het verdient aanbeveling om het meldingcriterium te handhaven (5 % abortus of 3 dieren bij kleine bedrijven) om snel maatregelen te kunnen nemen. Door een snelle melding bij de GGD kunnen omwonenden geïnformeerd en voorgelicht worden.

De volgende vragen betreffen de dodingsmethoden (eerder gesteld op 11 december 2009 door Mw. Burger).

Vraag 5.

Het doden op het slachthuis, waarbij de producten gebruikt worden voor menselijke of dierlijke consumptie.

Overweging

Voor deze optie is het noodzakelijk om drachtige dieren te vervoeren naar het slachthuis. Zowel het vervoer als de verwerking van de dieren in het slachthuis geeft extra risico voor verspreiding van *C. burnetii*. Vervoer geeft stress bij de drachtige dieren wat een verhoogde kans geeft op abortus en daarmee op verspreiding van de Q-koorts bacterie. Vervoer is niet toegestaan in de laatste twee weken van de dracht. Het slachten van drachtige besmette dieren, waarbij de producten gebruikt gaan worden voor menselijke consumptie, zou volgens de geraadpleegde bedrijfsarts in Europese regelgeving niet toegestaan zijn (1). Indien u toch besluit tot het slachten voor dierlijke consumptie, dient bij het slachten de baarmoeder met de vrucht zorgvuldig vrij geprepareerd te worden en separaat afgevoerd te worden naar de destructie. Bij eventuele slachtfouten ontstaat voor slachthuismedewerkers en mogelijk ook voor omwonenden een onaanvaardbaar hoog risico op het vrijkomen van hoge hoeveelheden *C. burnetii*. In de literatuur zijn voldoende aanwijzingen dat slachthuismedewerkers Q-koorts oplopen. (2, 3 en 4)

Bij eventuele slachtfouten wordt het voor consumptie bedoelde vlees van het dier gecontamineerd met *C. burnetii*. Het is daarom af te raden om het vlees van de dieren te gebruiken voor consumptie, omdat tijdens de verwerking vóór verhitting een blootstellingrisico niet kan worden uitgesloten. Ten slotte is in de literatuur beschreven dat mensen Q-koorts kunnen oplopen in de omgeving van een slachthuis als gevolg van verwaaiing van gecontamineerd slachtafval van besmette dieren. (5)

Advies

De deskundigen ontraden met kracht deze optie om risico voor vervoerders, slachthuispersoneel en eventuele omwonenden te verminderen. Tijdens het vervoer van levende drachtige dieren is de kans op abortus verhoogd en verspreiding niet uit te sluiten. Aan het proces van het uitslachten van karkassen zijn onaanvaardbare gezondheidsrisico's verbonden voor de medewerkers van het slachthuis, omwonenden van het slachthuis en consumenten van de producten.

Datum

15 december 2009

Ons kenmerk

843/2009/ LCI/ JvS/TO

Blad

4/5

Vraag 6.

Het doden op het slachthuis of bij de destructor, met schietmasker en pentobarbital, waarbij de karkassen ter destructie (verbranding) worden afgevoerd naar Rendac.

Overweging

Ook voor deze optie geldt een extra vervoersmoment waarbij meer mensen betrokken zijn en blootstellingrisico lopen. Zie voor verdere argumentatie de toelichting onder vraag 5. De kans op verspreiding van de bacterie is bij deze optie lager dan bij optie 5 aangezien de dieren niet worden geslacht en daarmee het risico door slachtfouten wordt beperkt. Wel blijven maatregelen nodig om de werknemers te beschermen en de vrachtwagen en het slachthuis te reinigen. De dodingsmethoden wordt bij vraag 7 behandeld.

Advies

De deskundigen ontraden u deze optie om onnodig risico voor vervoerders, slachthuispersoneel en eventuele omwonenden te verminderen. Het vervoeren van levende drachtige dieren geeft onaanvaardbare risico's omdat tijdens het vervoer van de dieren abortus niet is uit te sluiten*.

Vraag 7.

Het doden van dieren op het bedrijf met schietmasker en euthesaat, waarbij de karkassen ter destructie (verbranding) worden afgevoerd naar Rendac.

Overweging

De veterinaire deskundigen hebben aangegeven dat een injectie met een overdosis pentobarbital (merknaam: euthesate, euthasol, euthanimal) als meest diervriendelijke dodingsmethode voor drachtige dieren (ook voor de ongeboren vrucht) wordt gezien.(6) Het dier valt rustig in slaap en sterft pijnloos. De ongeboren vrucht krijgt het middel ook binnen via de placenta en sterft eveneens pijnloos. Bij de toepassing van het schietmasker verliest het dier tijdelijk het bewustzijn en zal daarna gedood moeten worden door verbloeding of alsnog het toedienen van een overdosis pentobarbital. De toepassing van het schietmasker heeft geen toegevoegde waarde. Het doden van de dieren op het bedrijf geeft voor de drachtige dieren zelf geen extra stress en daarmee minder kans op een spontane abortus. Hoewel het doden van dieren op het bedrijf voor de veehouder en de dierenarts een emotionele belasting is, die niet onderschat mag worden, weegt dit niet op tegen het verspreidingsrisico van *C. burnetti* tijdens het vervoer van levende drachtige dieren.

Advies

De veterinaire deskundigen adviseren drachtige dieren te doden op het bedrijf met een overdosis van pentobarbital, conform artikel 4 van de *Ministeriële regeling doden van dieren*. De kadavers dienen daarna direct afgedekt afgevoerd te worden ter destructie (verbranding) naar Rendac.

* De deskundigen van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) zijn in tegenstelling tot de andere deskundigen van mening dat het verhoogde risico op abortus alleen geldt bij hoog-drachtige dieren.

Datum

15 december 20099

Ons kenmerk

843/2009/ LCI/ JvS/TO

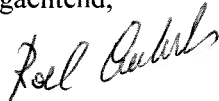
Blad

5/5

Aanvullend advies:

- Medewerkers die in contact komen met besmette dieren of producten daarvan dienen voorlichting te ontvangen en beschermende maatregelen te nemen (dit kan door arbodeskundigen verder worden uitgewerkt). Medewerkers die behoren tot de risicogroepen voor Q-koorts (Patiënten met reeds bestaande hartklepafwijkingen en personen met een verminderde weerstand, als gevolg van bijvoorbeeld transplantatie, kanker, chronische nierziekte of zwangerschap) dienen uitgesloten te worden van werkzaamheden met besmette dieren of producten daarvan.
- Wie ooit een infectie heeft doorgemaakt heeft een sterk gereduceerde kans op klachten na nieuwe blootstelling. Het verdient aanbeveling om de medewerkers waarbij na bedrijfsgeneeskundige screening is vastgesteld dat zij Q-koorts hebben doorgemaakt, bij voorkeur in te zetten bij werkzaamheden met besmette dieren of producten daarvan.
- De deskundigen adviseren u ten slotte om de medewerkers die betrokken zijn bij de ruiming en het agrarische gezin psychische nazorg aan te bieden.

Hoogachtend,

~~prof.dr. R.A. Coutinho~~

directeur Centrum Infectieziektenbestrijding

Literatuur en verwijzing

1. Verordening EG nr.852/2004, bijlage 1 sectie I, hoofdstuk II, onder B en D
2. Shapiro RA et al, Trial of Q-fever vaccine in Queensland abattoirs, 1990
3. Marmion BP et al, Abattoir associated Q-fever, 1984
4. Gilroy N et al, Abattoir-associated Q-fever, 2001
5. Carrieri MP et al, slaughterhouse related outbreak of Q-fever, 2002
6. Kietzmann, M, Euthanasia of pregnant animals, 2003

Bijlagen

- Geraadpleegde deskundigen
- Advies CVI